

nacional és tan profund que, si desaparegués dels homes, restaria en les coses i els que vindrien a poblar-la després en serien inoculats i indefectiblement tornaria a renèixer, amb totes les seves carecterístiques, la pàtria de llurs passats.

Catalunya ha passat per èpoques tan difícils, que arribà un moment que es va témer per la pèrdua de la seva personalitat. Era tan intensa l'acció assimilista del poder central, que de mica en mica la llengua catalana i amb ella tota altra manifestació patriòtica, anà perdent terreny fins a l'extrem d'ésser a la ciutat totalment substituïda per la castellana. Cada dia, el seu camp d'acció s'anà estrenyent davant l'embranchida i el bon acolliment, que els catalans feien a la nou vinguda, i ja foragitada dels centres oficials dels tribunals de justícia, dels fogars de cultura i àdhuc de la conversa i de la llar, va veure's confinada a la solitud de l'alta muntanya, trista, pobra, menyspreuada, amb el dolorós record d'haver estat el verb únic d'una de les primeres potències de l'edat mitjana. I allà, raquífica i miserable, convisqueu molts anys en mig de la gent pagesa, la qual sabé, bó és el dir-ho, servir-la gràcil i fresca, ço que després fou possible la reintegració a la terra baixa, fins que vingué una època de desvetllament espiritual, de recuperació de la consciència nacional, que feu que la llengua catalana iniciés la seva esplendorosa Renaixença. I avui malgrat totes les arbitrietats i restriccions ha guanyat d'una manera brillant i definitiva la batalla i torna a ésser la llengua de tots els catalans, i torna a ensenyorir-se d'aquells llocs que era proscriu, i torna a ensenyar-se oficialment a les escoles, i aviat s'hi escriuran les lleis i s'hi farà justícia. I finalment s'ha adonat Espanya, que el problema de Catalunya, tants anys negat i incomprès, és una realitat, és un sentiment de raça, és el voler de tot un poble que lliurement es disposa a unir-se a una confederació de pobles ibèrics i inclós d'universals. I ha vist Espanya que la terra catalana és la pàtria dels catalans; que la seva llengua és la nostra llengua, que no hi pot haver cap més llengua en aquesta terra, ni cap més terra amb aquesta llengua.

LL. TORRES i PLÀ